De vergeten woontoren Noortwijck tussen Cothen, Langbroek en Wijk bij Duurstede

Ad van Bemmel

Loop der dingen

Op het NH-kerkhof te Cothen ligt begraven Albert Jansse van Noordwijk (1921-1973). Zou zijn familie hebben geweten dat hemelsbreed richting Nederlangbroek, op nog geen negenhonderd meter van het graf tot ongeveer 1770 een gelijknamige woontoren stond? Zeer waarschijnlijk niet. Wisten de laatste bewoners van de rond 1974 gesloopte boerderij De Kleine Maat dat die boerderij tot in de negentiende eeuw de hofstede Noortwijck heette? Waarschijnlijk ook niet. Ik zelf - hemelsbreed op zo'n duizend meter ervan geboren - maakte via het boek van Dekker (1983) over het Kromme-Rijngebied in de Middeleeuwen voor het eerst kennis met Noortwijck. Hij lokaliseert het tussen Cothen en Nederlangbroek. Jaren later trof ik in het boek van Olde Meierink en anderen (1995) over kastelen en ridderhofsteden in Utrecht de volgende passage aan: 'Geheel aan het eind van een van de kavels van de ontginning van Langbroek, dicht bij de grens met Wijk bij Duurstede en ten oosten van het tracé van de voormalige trambaan [Wijk bij Duurstede - Doorn], lag tot het eind van de vorige eeuw een terrein met twee omgrachte eilanden. Het betreft hier de huisplaats en de iets grotere voorburcht van het huis Noordwijk'. De passage is nog enkele regels langer maar dat is het dan. Mijn interesse was gewekt. Onderzoek volgde (eind 1996) en leerde dat de archieven genoeg materiaal over Noortwijck bevatten om het aan de vergetelheid te ontrekken[1]: Waar komt de naam vandaan? Hoe zag het eruit? Hoe groot was de toren? Wiens eigendom was het? Wie pachtte het? Is er een familie Van Noortwijck?

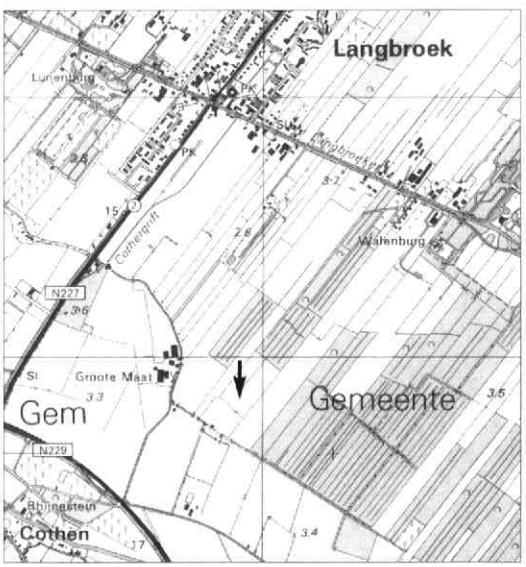

Detail van de topografische kaart (1:25.000) uit 1996 van Noortwijck (zie pijl) en omgeving (Topografische Dienst Emmen, blad 39B)

Verwarring

Het is mij niet duidelijk geworden of de familie Jansse van Noordwijk iets te maken heeft gehad met de woontoren Noortwijck[2]. Er zijn nog meer verwarringen. Rond 1600 is Noortwijck in bezit van een familie Van Westrenen waarvan de leden zich Van Westrenen van Noortwijck of alleen Van Noortwijck noemen. Tezelfdertijd - en later - vinden we in de omgeving onder meer in Amerongen (ridderhofstad Bergestein) en Houten (ridderhofstad Heemstede), personen die zich 'heer tot Noortwijck' noemen. Het gaat om personen van het aloude geslacht Van der Does die heren waren van Noordwijk bij ... Leiden! De verwarring is compleet wanneer ook in die tijd Pieter van Westrenen [van Noortwijck] een stuk grond onder Driebergen (gerecht Hardenbroek) overdraagt aan Jacob van Scherpenzeel woonachtig te ... Noordwijk.[3]

Niet alleen de naam leidt tot verwarring, ook de ligging doet dat. De woontoren Noortwijck zelf lag in Nederlangbroek en wel in het gebied dat de Veertig Hoeven werd genoemd. De er naast gelegen hofstede/boerderij Noortwijck viel in de loop van de tijd onder Wijk bij Duurstede. (Eertijds werd met 'hofstede' zowel het boerenhuis, andere gebouwen als de grond

bedoeld. Het begrip 'boerderij' dateert uit de negentiende eeuw. Ik gebruik de termen hofstede en boerderij in engere zin, namelijk alleen voor het hoofdgebouw: het boerenhuis.) Toren en boerderij samen lagen weer tegen Cothen aan: bij een 'drielandenpunt' als het ware. Aan de Cothense kant ligt de al in de veertiende eeuw genoemde, omgrachte boerderij De (Grote) Maat. Noortwijck en De Maat waren qua eigendom dikwijls in één hand. Ook momenteel is dat het geval (de familie Van Rijn). Niet alleen de grens tussen Wijk bij Duurstede en Nederlangbroek maar ook de grens tussen Cothen en Nederlangbroek wordt hier gevormd door de Hoofdwetering. Die is in de eerste helft van de twaalfde eeuw gegraven bij de ontginning van Langbroek. De wetering vormt de scheiding tussen het 'oude' land in Cothen (met De Maat) en Wijk bij Duurstede, en het 'nieuwe' land in Langbroek (met de toren en vroeger ook met de hofstede Noortwijck).[4] Op dat zelfde nieuwe land liggen aan de Hoofdwetering stroomafwaarts nog twee woontorens, namelijk Weerdestein (1357) en Hardenbroek (1331). *[NB: Waar in de tekst een jaartal tussen haakjes staat zonder toelichting, wordt bedoeld 'voor zover mij bekend, het eerst beschreven in ...']*

Benaming

De naam Noortwijck heeft niets te maken hebben met de Zuidhollandse plaats Noordwijk. Het is zuiver een geografische naam. Ooit was het een leen van de Van Abcoudes, heren van Duurstede. (De bezitting) Noortwijck ligt vanuit Wijk bij Duurstede gezien in de alleruiterste noordoosthoek van het grondgebied ervan (vóór de uitbreiding in 1996 met de gemeenten Cothen en Langbroek). Vandaar het 'noort'. Het 'wijck' duidt op enkele bij elkaar staande gebouwen. Overigens lag in de zuidwesthoek van datzelfde gebied de hofstede Zuidwijck (nu nog een straatnaam).

Als gebouw wordt Noortwijck voor het eerst circa 1380 genoemd. In Langbroek en omgeving komt de naam Noortwijck al eerder voor. In 1322 behoudt Megtildis de Nortwik, weduwe van Herbertus Overdijvechte, het vruchtgebruik op goederen in Nijendijk (onder Cothen). In 1326 komt zij als Mechteld van Noertwijc voor. Een echte connectie durf ik niet te leggen.

Overigens is de naam Noortwijck tegenwoordig geheel uit de herinnering verdwenen. De familie Van Rijn die sedert 1905 op de aanpalende De Grote Maat woont, kent de naam niet. Wel noemde de heer J.M. van Rijn (geb. 1921) in een gesprek met mij het terrein van de toren en de voorburcht spontaan 'het kasteel'. De laatste keer dat ik de naam Noortwijck ben tegen gekomen is in 1832 en wel in het procesverbaal ter officiële vaststelling van de grens van de gemeente Wijk bij Duurstede. In dat procesverbaal wordt de hofstede Noortwijck genoemd. In de loop van de negentiende eeuw moet die naam geheel zijn verdwenen en zijn vervangen door De Kleine Maat. Beide namen moeten in het begin naast elkaar zijn gebruikt, omdat al in 1803 sprake is van de hofstede De Kleine Maat. Op een topografische kaart, verkend in 1869, staat de naam De Kleine Maat. Waarom de naamsvervanging heeft plaatsgehad, is mij een raadsel ook al omdat de hofstede vanaf het midden van de achttiende eeuw tot 1941 werd bewoond door één en dezelfde familie, namelijk Van Leur.[5]

Het begin

De vroegst bekende vermelding van Noortwijck dateert, zoals gezegd, uit circa 1380: 'Pontiaen van den Zile van syn steenhuys tot Noertwiic met 5 merghen lants daer 't op staet en die naest den voerseyden huyse gheleghen siin te broecwaerts [dus richting Langbroekerwetering] daer nu boven naest ghelant is Dirc Pawe ende Meeus, viscopers ende borghers t'Utrecht ende beneden naest ghelant is here Robbrecht van Arkel ...' Deze vermelding is interessant. Pontiaan van Zyl behoort tot een Cothens geslacht vernoemd naar het goed Ten Zyl (1279) dat lag naast hofstede De (Grote) Maat, dus op enkele honderden meters noordwaarts van Noortwijck. Dit geslacht bezat bovendien allerlei gronden in het aanpalende deel van Nederlangbroek. Het goed zelf is door de Van Zyls (wapen met drie bemmels) kort voor 1367 verkocht.

Toen ik de tekst van die eerste vermelding op me liet inwerken, herinnerde ik me een uitgebreide bijdrage van Dekker in het *Jaarboek Oud-Utrecht 1981* over dit geslacht. In die bijdrage geeft hij aan dat onze Pontiaen van Zyl genoemd wordt van 1330-1391. Bovendien

noemt hij een Dirk Pawe (1371), zoon van Jan Pawe en Zwaneld van Zyl (een achternicht van Pontiaen). Dekker doet verslag van een uitgebreide gerechtelijke zaak die speelt rond 1370. In die zaak blijken haar broers Gijsbert en Willem van Zyl c.s. in het jaar 1367 's nachts te Utrecht stenen en balken te hebben gestolen die bestemd waren voor de bouw van de Dom. Die bouwmaterialen waren naar Langbroek vervoerd om daar te worden gebruikt voor de bouw van een steenhuis. Hebben de Van Zyls, kort nadat hun stamgoed in andere handen was overgaan, op nabij gelegen grond soms het steenhuis Noortwijck gebouwd? Wie zal het zeggen. Het feit dat Noortwijck in tegenstelling tot bijna alle andere woontorens, niet middenop de ontginningskavel aan de Langbroekerwetering is gebouwd maar aan het eind vlak bij het 'oude' land, zou kunnen duiden op een stichting vanuit dat zelfde 'oude' land.[6]

Vermoedens

Wie vanuit Utrecht de provinciale weg naar Wijk bij Duurstede volgt, ziet enkele honderden meters voorbij de kruising met de weg Cothen-Langbroek, links in het land twee boerderijen liggen (met de klok mee): De Grote Maat en De Kleine Maat. Ongeveer halverwege tussen die twee boerderijen staat een nieuwe bungalow met een stuk daarachter dicht bij elkaar twee grote lei-bomen. Op enige afstand achter de bomen bevindt zich een schuur met een rood pannendak en nog een boom. Dat is alles wat vandaag resteert van de boerderij Noortwijck. Van de woontoren zelf resteren in het weiland, in de vorm van een laagte, alleen nog de vage contouren van een gracht.

Komend vanaf Utrecht richting Wijk bij Duurstede zijn vlak over de kruising met de weg Cothen-Nederlangbroek, de restanten van boerderij De Kleine Maat te zien, te weten twee leibomen en een schuur. Tot ongeveer 1770 stond de woontoren Noortwijck ongeveer halverwege de bomen en de schuur (Foto auteur september 2000)

Ik veronderstel dat Noortwijck qua uiterlijk heeft geleken op andere woontorens in de buurt zoals Rijnestein (1303; hemelsbreed op ongeveer 750 meter), Walenburg (1260; hemelsbreed op ongeveer 1000 meter) en Lunenburg (1339; hemelsbreed op ongeveer 1400 meter). De 'standaard' woontoren is van steen, telt drie à vier bouwlagen (inclusief een overkluisde benedenverdieping op de begane grond) van elk één vertrek en staat op een doorgaans klein eilandje (de huisplaats) omgeven door een brede gracht. De toren is ongeveer vierkant, meet ongeveer 9 bij 9 meter, is zo'n 14 meter hoog en de muren zijn circa 125 cm dik. De ingang bevindt zich op de eerste verdieping van waar men via een houten ophaalbrug komt op de qua oppervlak grotere, ook omgrachte voorburcht. Op de voorburcht staan enkele agrarische (bij)gebouwen (eerst van hout, later van steen). De voorburcht is via een brug toegankelijk vanuit een poortgebouw aan de overzijde van de gracht. Bij veel woontorens is in de loop van de tijd tegen de toren een zogenoemd zaalhuis aangebouwd.[7]

Feiten

Welke aanwijzingen zijn er dat Noortwijck inderdaad een 'standaard' woontoren was? Voor een eerste antwoord op die vraag ben ik naar het Kadaster in Utrecht gegaan. Ik vroeg om een kaart met daarop de kadastrale percelen bij De Grote Maat. Even later kreeg ik een computeruitdraai. Tot mijn grote verbazing waren daarop zowel de huisplaats als ten noorden ervan de omgrachte voorburcht te zien. De gracht om de huisplaats is niet aangegeven. De woontoren Noortwijck is dus in ieder geval nog kadastraal aanwezig! Met de kadastrale nummers terug naar het streekarchief in Wijk bij Duurstede, naar het archief van de voormalige gemeente Langbroek en wel naar de 'Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel' uit 1832 en naar de sedertdien bijgehouden perceelsgewijze kadastrale leggers[8].

Wat leren de kadastrale gegevens van Langbroek ons? Volgens het kadaster hadden de rechthoekige voorburcht en de vierkante huis-

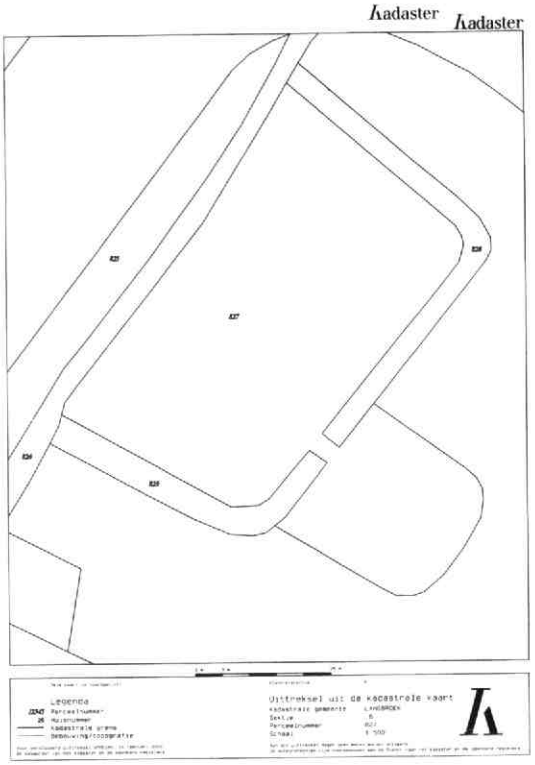

Op een uittreksel dd. 10 februari 2000 van de kadastrale kaart (1:500) van de kadastrale gemeente Langbroek (sectie B) komen de voorburcht, de gracht en de huisplaats van Noortwijck duidelijk naar voren (Kadaster Utrecht)

plaats in 1832 de bestemming boomgaard en telden qua oppervlak tezamen 38 roeden (aren) en 10 ellen (centiaren) dus bijna 0,4 ha. Het terrein van de voorburcht is bij nameting op de kaart ongeveer 65 x 45 meter groot, omgeven door een gracht van zo'n 5 meter breed. Kadastraal is de gracht van de huisplaats niet apart aangegeven en die zal dan hoogst waarschijnlijk in 1832 al niet meer aanwezig zijn geweest, dus voordien zijn gedempt. De huisplaats moet toen wel duidelijk als eigenstandig perceel aanwezig zijn geweest want anders zou het niet zijn opgenomen in het kadaster. Iets wat ook het geval is op latere topografische kaarten. Logisch is dat de grens van dat perceel samenvalt met de buitenste oever van de voormalige gracht. Het perceel van de huisplaats meet ongeveer 30 x 27,5 meter. Ik acht het zeer aannemelijk dat in die afmetingen de gracht van waarschijnlijk minimaal eveneens een 5 meter breed is verdisconteerd. Dit impliceert dat de huisplaats zelf zo'n 25 x 22,5 meter groot zal zijn geweest; voldoende dus voor een 'standaard-toren' van 9 x 9 meter met zaalhuis. De kadastrale tekening laat zien dat de voorburcht waarschijnlijk via een brug is verbonden met de huisplaats. De brug komt ongeveer halverwege de huisplaats uit.
De vergelijkbare kadastrale gegevens van Wijk bij Duurstede laten zien dat de buiten de voorburcht gelegen boerderij Noortwijck in 1832 in ieder geval bestond uit een huis, een erf en waarschijnlijk een bakhuis.
Door een gelukkig toeval is één en ander via de zijlijn te verifiëren. In 1884 kreeg de Ooster Stoomtram Maatschappij (OSM) vergunning van de provincie Utrecht voor de aanleg van een trambaan van Wijk bij Duurstede via Cothen en Langbroek naar Doorn. Die baan

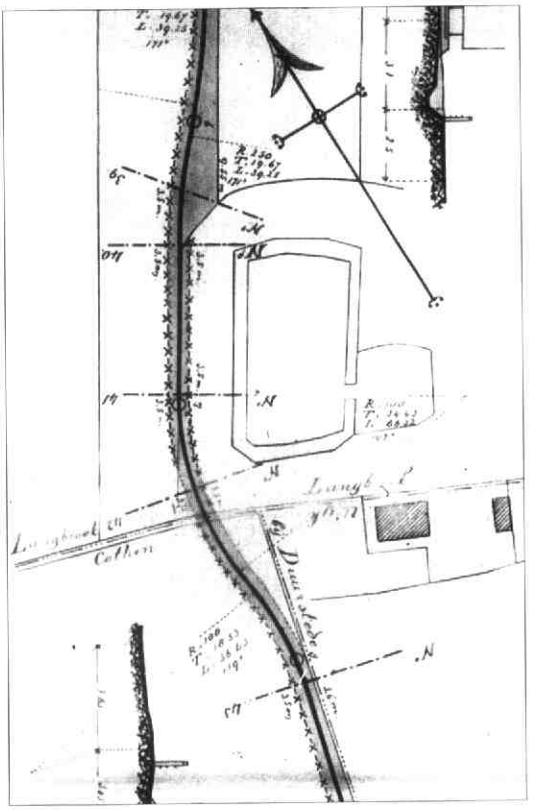

In de vergunningaanvraag uit 1884 voor de aanleg van de trambaan Wijk bij Duurstede - Doorn zijn - te Langbroek - duidelijk de voorburcht, de gracht en de huisplaats van Noortwijck plus - te Wijk bij Duurstede - boerderij De Kleine Maat (voorheen de hofstede Noortwijck) te zien. Kaart ca. 1:100 door J. Schotel (HUA, Kaarten Provinciaal Archief, 261-4)

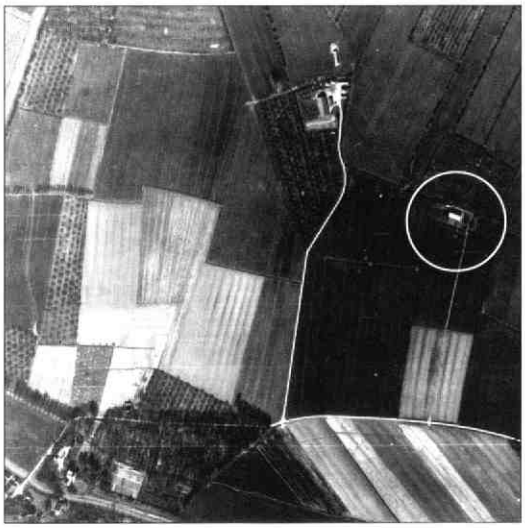

Luchtfoto (ca. 1:7600) dd. 8 april 1945 van de witgepleisterde boerderij De Kleine Maat (voorheen de hofstede Noortwijck) en omgeving. Linksboven boerderij De Grote Maat. Ten oosten van De Kleine Maat is duidelijk het met fruitbomen beplante terrein van Noortwijck te herkennen waarvan de gracht ruim tien jaar daarvoor was gedempt (Speciale Collecties Bibliotheek UR Wageningen, RAF 28-IV-3)

liep pal langs Noortwijck. Bij de vergunningaanvraag bevinden zich gedetailleerde tekeningen. Op één van die tekeningen is de omtrek van de huisplaats, van de voorburcht en van de boerderij (huis, erf, schuur) goed te zien[9]. De tekening suggereert dat de trambaan met een boog om de gracht heen zal gaan. Niks is in de praktijk minder waar gebleken, zoals latere kadastrale gegevens en topografische kaarten laten zien. De baan heeft geen bocht gemaakt. Daarvoor was het wel nodig een deel van de gracht te dempen. Deze demping was het begin van het einde. De tramlijn is nooit rendabel geweest en is in 1931 opgeheven. Enige tijd later is de trambaan opgeruimd - de suggestie om er een fietspad van te maken is niet overgenomen - en met de grond ervan is de gracht van Noortwijck gedempt. Toen piloot Sams van de Royal Air Force op de namiddag van 8 april 1945 vanuit zijn vliegtuig dan ook een foto nam van Noortwijck en omgeving zag hij alleen nog maar een boomgaard en de witgepleisterde De Kleine Maat. Het is dat gestorte grond inklinkt, anders zou er in het landschap helemaal niets meer op de gracht van Noortwijck wijzen.[10]

De bronnen spreken

Genoeg gespeculeerd, wat zeggen de bronnen over het aanzien van Noortwijck? Een aantal vermeldingen op een rij:[11]

- circa 1380: 'sijn steenhuys tot Noertwijc met 5 mergen lants, daer 't op staet en die naest den voerseyden huyse gheleghen siin te broecwaerts' (1 morgen land is ongeveer 0,85 ha);
- 1408: belening van het 'huus tot Noordwijc' met 5 morgen land en, aan de andere zijde van 'hueren bouwehuus [het huis van de bouwman ofwel de pachter]', nog 6 morgen;
- 1448: belening van 'die hofstadt tot Noortwijck mit den toeren en steenwerke [bouw werk van steen]' plus 9 morgen land;
- 1636: Leonard de Baers in onmin met het gerecht Nederlangbroek over zijn huis genaamd Noortwijck en de toren daaraan 'specterende';
- 1665: op de 'huize Noortwijck' wordt een akte gepasseerd;
- 1666: verhuur van de hofstede Noortwijck aan Joost Aelbertsz. van Bemmel uitgezonderd 'den toorn met de plaetse met 't geene tusschen de muren uyt het water opgaende is besloten, met noch der stall van plancken gemaeckt voor den toorn staende, met noch de meullenhoff achter den bergh ...'. In een doorgehaald deel van de akte is sprake van het 'ovencleet', een schaapsstal, een varkensstal en het wagenhuis met twee hooibergen.
- 1689: belening van de hofstad van Noortwijck met toren en steenhuis plus 9 morgen land;
- 1699: verkoop van de 'van outs vermaerde' hofstede Noortwijck met 34 á 35 morgen wei- en bouwland, een boomgaard plus 'een toorn of spijcker in sijn graghten', schuren, bergen, erf en stenen van het verbrande bouwmanshuis;
- 1743: verkoop van de hofstede Noortwijck met de toren plus 10,5 morgen te Nederlangbroek en 21 morgen te Wijk bij Duurstede;
- 1754: verhuur van een huis, schuur, boomgaard en een weiland van 6 morgen, alles behorend tot de hofstede Noortwijck;
- 1765: verkoop van de hofstede Noortwijck met de toren plus 10,5 morgen te Nederlangbroek en 21 morgen te Wijk bij Duurstede en tevens verhuur van een huis, schuur, boom-

gaarden en een weiland van 3 morgen, alles behorend tot de hofstede Noortwijck;
- 1788: verkoop van de hofstede Noortwijck bestaande uit een boerenhuis en schuur, met 9 morgen boom- en weiland waarvan 4,5 morgen onder Nederlangbroek en 4,5 morgen onder Wijk bij Duurstede.

Ergens in de veertiende eeuw is op de huisplaats een waarschijnlijk uit twee bouwlagen bestaand steenhuis opgetrokken. Aannemelijk is dat er van meet af aan op de voorburcht een houten boerderij (1408) heeft gestaan. (Van belang is te weten dat volgens het oude recht houten opstallen niet als onroerende maar als roerende goederen werden gezien, dus vaak niet in verkoopactes voorkomen. De pachter kon zijn eigen houten boerderij 'meeverhuizen' naar zijn volgende pachtbedrijf.) In de eerste helft van de vijftiende eeuw is het steenhuis verhoogd (evenals sommige andere steenhuizen in het gebied) tot een 'echte' toren. Tevens is op de huisplaats naast de toren tezelfdertijd of later een stenen gebouw gezet en is het resterende deel van de huisplaats ommuurd. Op een gegeven moment is ook de boerderij van steen opgetrokken. In 1670 blijkt de pachter nog op Noortwijck te wonen terwijl de boerderij in 1699 verbrand wordt genoemd. Zeer waarschijnlijk zal dat zijn gebeurd in 1672-1673 toen het Franse leger vreselijk in het gebied heeft huisgehouden. Nog decennia daarna is alom sprake van verbrande huizen. Het lijkt erop dat het gebouw direct naast de toren is verdwenen. De toren doet blijkbaar dienst als graanopslag; dat is immers de functie van een 'spijcker'. Mogelijk is een deel van de stenen hergebruikt in het nog bestaande duif- annex bakhuis van boerderij De Grote Maat waarvan de muren uit laat(?)-middeleeuwse kloostermoppen bestaan. (De Grote Maat heeft in ieder geval in 1722 een duifhuis[12].)

Op de bekende kaart van De Roy van de provincie Utrecht uit 1696 is Noortwijck met een eenvoudig huissignatuurtje aangegeven. Daarnaast bestaat er één summiere afbeelding van Noortwijck. Toen landmeter Hendrick Verstralen in 1630 voor het Domkapittel te Utrecht in kleur een nauwkeurige kaart maakte van het

Noortwijck met toren en zaalhuis zoals landmeter Hendrick Verstralen het op 1 mei 1630 - in kleur - tekende (Detail HUA, Domarchief, 1842)

gebied de Veertig Hoeven in Nederlangbroek, gaf hij door middel van signatuurtjes de plaats van boerderijen (en hooibergen) aan. Ook tekende hij in het klein de woontorens Sandenburg, Walenburg én Noortwijck. In tegenstelling tot de bruingekleurde muren en daken van de boerderijen (en hooibergen) zijn de muren van de woontorens op de kaart roodgekleurd en de daken blauw. Dat wijst op stenen muren en met leien gedekte daken. Daar de tekeningetjes van Sandenburg en Walenburg overeenkomen met wat over het uiterlijk van die woontorens in die tijd bekend is, is het aannemelijk dat het tekeningetje van Noortwijck eveneens realistisch is. Het toont een stenen toren met een zadeldak gedekt met leien. De toren is verbonden met een lager stenen zaalhuis met een leien zadeldak en op de kop ervan een schoorsteen. Dit alles komt overeen met de melding uit 1636 van een huis met daaraan een toren! Verstralen heeft met kleine verticale streepjes de plaats van de ramen in de toren (twee rijen) en in het zaalhuis (één rij) aangegeven. Aldus lijkt het erop dat de toren in 1630 vier bouwlagen (benedenverdieping, twee woonverdiepingen, zolder) telde en het zaalhuis drie (benedenverdieping, woonverdieping, zolder)[11]. Alles duidt er tevens op dat Noortwijck een 'standaard'-woontoren was. Overigens is het tekenend dat er geen andere afbeeldingen van Noortwijck bestaan. Met name in het midden van de achttiende eeuw hebben verschillende personen (onder andere Jan de Beijer) van allerlei dorpen, huizen en woontorens in het gebied tekeningen

gemaakt. Dat Noortwijc daar niet bij zit, duidt er wellicht op dat het toen al weinig meer voorstelde en/of te afgelegen lag.
Ik vermoed dat de waarschijnlijk in 1672-1673 verbrande boerderij Noortwijc vóór de verkoop van 1743 niet meer is opgebouwd. Er zullen voordien nog wel bijgebouwen hebben gestaan. Pas in 1754 is pas weer sprake van een huis. Waarschijnlijk heeft de koper, IJsbrand Bruyn George, een nieuwe boerderij laten bouwen buiten de voorburcht en wel op de plaats waar in 1832 volgens het kadaster een boerderij stond. Bij de verkoop in 1788 wordt de toren niet meer genoemd, bij de verkoop in 1765 nog wel. Ik denk dat dié koper, Dirck Bruyn George, de toren definitief heeft geslecht (rond 1770?). Ik acht het geheel niet uitgesloten dat op de huisplaats en/of op de voorburcht nog funderingsresten zijn te vinden.

Boerderij Noortwijck alias De Kleine Maat
Zoals gezegd, geven de kadastrale gegevens van Wijk bij Duurstede aan dat de boerderij Noortwijck in 1832 in ieder geval bestond uit een huis, bergen en een schuur. Later moet er tussen het huis en het terrein van de voorburcht een bakhuis zijn bijgebouwd. In 1912 verkrijgt men immers vergunning om het bestaande bakhuis (hoog circa vijf meter) met een breedte van ruim vijf meter te verlengen tot elf meter[14]. Dat bakhuis staat precies midden op de grens van Wijk bij Duurstede en Langbroek alwaar vroeger de Hoofdwetering liep. Die loopt - nog steeds - met een bocht om het (voormalige) huis heen. Waarschijnlijk is de wetering hier iets omgelegd toen in de achttiende eeuw een nieuwe boerderij buiten de voorburcht is gebouwd. Een wetering dwars over het erf is immers niet praktisch. Eind 1940 sterft met Hendricus van Leur de laatste bewoner van de boerderij. In 1943 komt de boerderij plus de grond in handen van de familie Van Rijn van De Grote Maat. Ongeveer tien jaar nadien besluit die familie een nieuwe boerderij aan de Landscheidingsweg (tegenwoordig nr. 12) te bouwen (De Nieuwe Maat) en een deel van de familie verhuist daarheen. Besloten werd een nieuwe boerderij te bouwen omdat De Kleine Maat zelf te slecht was. Die werd alleen nog voor agrarische doeleinden gebruikt, maar dat gebruik werd steeds minder. Na de grote stormen van eind 1972 - begin 1973 waarbij de boerderij nog verder in een bouwval veranderde, is de boerderij op een schuur na, geheel afgebroken[15].
Begin 2000 heb ik te Houten gesproken met mevrouw Th.J. van Wijk-van Rijn. Zij is in

Foto uit circa 1960 van de achterkant van de toen al grotendeels ingestorte boerderij De Kleine Maat met de twee nog bestaande leibomen (Collectie Th.J. van Wijk-van Rijn)

Foto genomen buiten in de boomgaard ten oosten van de Kleine Maat met aan tafel links Hendrika Johanna van Rijn (1906-1980), middenin de laatste bewoner Hendricus van Leur (1855-1940) en rechts Hermanus Adrianus van Rijn (geb. 1914) (Collectie Th.J. van Wijk- van Rijn)

1917 geboren op De Grote Maat en is rond 1930 een aantal jaren inwonend huishoudster geweest op boerderij De Kleine Maat. Zij kon mij veel vertellen over de boerderij. Daar woonde toentertijd alleen nog de vrijgezel Hendricus van Leur (1855-1940). Hendricus boerde met zes koeien en een zog. Ook had hij naast de boerderij een klein boomgaardje voor eigen gebruik. Linksvoor de boerderij stond een bakhuis (tevens zomerhuis). Voor de boerderij was de (groente)tuin. Achter de boerderij liep een uitweg naar de Landscheidingsweg. De boerderij bestond uit een woon-gedeelte (voorhuis) en een deel (achterhuis). Het had een rieten kap die circa 1,75 meter boven de grond eindigde. In de voorgevel zaten beneden vier ramen (smal, 2x breed, smal) en boven middenin een kleiner raam. De boerderij was wit gepleisterd. Aan de kant van Langbroek was de ingang (boven- en onderdeur). Je kwam dan in de kaaskamer met daarachter het wringhuis met de kelder. Middenin in het voorhuis was de huiskamer (in de winter) met kachel. Aan de rechterzijde van het huis was een slaapkamer met twee bedsteden. Achterin was het toilet met daarachter nog een bedstede en een trap naar de zolder (die werd in het woongedeelte alleen als opslag gebruikt). De boerderij zal zo'n tien meter breed zijn geweest en twintig meter lang.
Uit deze beschrijving is af te leiden dat boerderij Noortwijck alias De Kleine Maat van het type langhuisboerderij was. Boerderijen van dit type hebben een rechthoekige plattegrond. Het woonhuis en het achterhuis liggen in elkaars verlengde. Kenmerkend is verder dat ze van voor- tot achtergevel een driebeukige indeling kennen: een brede middenbeuk met aan weerszijden een smallere zijbeuk. Gelet op de stijl en kijkend naar soortgelijke nog bestaande boerderijen in Langbroek (met name Langbroekerdijk A4), zal boerderij Noortwijck alias De Kleine Maat uit de achttiende eeuw hebben gedateerd (ze kan natuurlijk een oudere kern hebben gehad)[16].

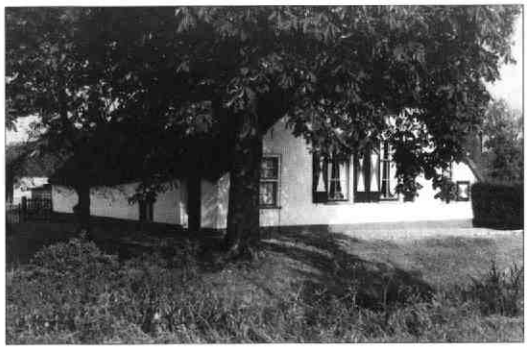

De hofstede Noortwijck alias De Kleine Maat heeft waarschijnlijk veel geleken op de boerderij aan de Langbroekerdijk A4 te Langbroek (Foto auteur september 2000)

Eigenaren (<1380-heden)
Wie eigenaar van Noortwijck is geweest, is goed in beeld te brengen. Noortwijck was een leen van oorspronkelijk de heren van Abcoude. (Het in leen hebben van land betekent, dat de leenhouder van de leenheer van dat land het vruchtgebruik ervan heeft gekregen. Leenhouders zijn bijna gelijk te stellen met eigenaren.) De oudste gegevens van het betreffende leenhof, dat was gevestigd te Wijk bij Duurstede, dateren uit het eind van de veertiende eeuw. Ze lopen door tot rond 1800 toen het leenstelsel is afgeschaft. Bovendien waren enige stukken grond van Noortwijck, liggend in Wijk bij Duurstede, leenroerig aan de heren van Zuilenburg te Overlangbroek:[17]

1: Van Zyl (<1380-1408)
ca. 1380 Pontiaan van den Zijl beleend met Noortwijck.
2: Van Weerdestein (1408-1448)
1408-5-1 Elsbeen van Weerdestein beleend, nadat te hove kwam Ponske van Zijl.

14(30)-3-13 Willem [de Wit] van Weerdestein - na bewijs zijnerzijds van eerdere beleningen - beleend, met lijftocht van zijn vrouw Elisabeth, te komen aan de leenheer; de Van Weerdesteins zegelden met het wapen van de Van Zyls.

3: De Vlieger (1448-1459)

1448-3-18 Willem de Vlieger, dienaar van de leenheer, beleend, met lijftocht van Agatha, zijn vrouw.

4: Uten Eng (1459-1460)

1459-12-18 Otto van der Stege bij dode van Willem de Vlieger, zijn broer, beleend, waarna overdracht aan Melis uten Eng, bevestigd door Hubert Jansz., oudste broer van Willem de Vlieger.

5: Van Westreenen van Noortwijck (1460-1581)

1460-1-28 Pieter van Westreenen beleend bij overdracht door Melis uten Eng.

1469-7-15 Meeus alias Bartholomeüs van Westreenen beleend bij dode van Pieter, zijn vader.

1489-7-11 Lambert van Westreenen beleend bij overdracht door Meeus van Westreenen. Opnieuw beleend in 1497, in 1518 en - als Lambert van Noortwijck - in 1525 en 1529.

1541-6-19 Mr. Pieter van Noortwijck en Westreenen, priester, beleend bij dode van Lambert, zijn vader.

1553-2-21 Frans van Noortwijck beleend bij dode van Pieter, zijn broer.

6: Van Zuilen van Nijeveld (1581-1624)

1581-2-17 Gijsbert van Zuilen van Nijeveld voor Willem van Zuilen van Nijeveld, onmon dig, beleend bij dode van Frans van Noortwijck, diens oudoom, gehuwd met Wendelmoed, dochter van Pieter Ruysch, diens oudoom, te Amersfoort.

1605-3-2 Dirk Arnoutsz. van Vuren voor Batha van Droeffelaar, weduwe Gijsbert van Zuilen van Nijeveld, voor Gijsbert van Zuilen van Nijeveld, haar kleinzoon, onmondig, beleend bij dode van Johan van Zuilen van Nijeveld, haar zoon, en diens vader.

1622-5-21 Johan van Zuilen van Nijeveld bij dode van Gijsbert, zijn broer.

7: De Ba(e)rs (1624-1677)

1624-10-12 Jacob Willemsz. van Schoonhoven, notaris, voor Leonard de Bars, kapitein van een compagnie infanterie, beleend bij overdracht door Johan van Zuilen van Nijeveld. Hij heeft het wellicht voor f 2000 gekocht en wordt in 1632 'heer van Noortwijck' genoemd. In dat jaar overlijdt hij en wordt begraven in de Grote Kerk te Wijk bij Duurstede.

1642-7-18 Mr. Adriaan Mol, advokaat bij het Hof van Utrecht, voor Dorothea de Bars beleend bij dode van Leonard, haar vader.

8: Van Brakel van Kermesteijn (1677-1699)

1677-10-10 Lodewijk van Brakel tot Kermesteijn, na de dood van Dorothea de Bars, zijn moeder, beleend.

168(?)6-10-8 Procuratie van Lodewijk van Brakel tot Kermesteijn op de hofstad Noortwijck, volgens brieven van 1648 verlijd op zijn moeder Dorothea de Bars.

1689-10-12 Jonkheer Johan Frederik van Brakel, heer van Kermesteijn, beleend na de dood van jonkheer Lodewijk van Brakel, zijn vader.

9: Van Bemmel (1699-1743)

1699-1-18 Joost Aelbertsz. van Bemmel koopt Noortwijck van Johan Frederik van Brakel voor f 5180. Hij wordt er 1699-9-16 mee beleend door opdracht van jonkheer Johan Frederik van Brakel. Om de koop te kunnen betalen, leent hij enige dagen later van Meerten Meerman f 3500. In 1712 lossen twee van zijn dochters daar f 1000 van af.

1704-7-5 Albert Joosten van Bemmel beleend na de dood van Joost Albertsz. van Bemmel, zijn vader.

1744!-8-8 Weijntje Joosten van Bemmel beleend na de dood van haar broer Albert Joosten van Bemmel.

10: Bruijn (1744-1789)

1743!-4-28 IJsbrand Bruijn Georges koopt per 1 januari 1744 Noortwijck voor f 5000 van Weijntje Joosten van Bemmel.

1744-8-8 Dirk Bruijn Georges beleend door opdracht van Weijntje Joosten van Bemmel c.s. Zijn vrouw koopt 1765-4-26 de helft van Noortwijck van de wed. van IJsbrand Bruijn Georges voor f 2000.

1788-9-25 George Bruijn Dircksz., als oudste zoon van Dirck Bruijn Georgezn., beleend. Op 1786-12-19 procureert hij ten behoeve van de belening.

11: Booij (1789-1790)

1788-7-30 Adrianus Booij koopt Noortwijck voor f 3200 van George Bruijn Dirksz. en wordt er 1789-3-2 mee beleend.

12: De Kock (1790-1818)

1790-2-19 IJsbrand de Kock Jansz. koopt Noordwijk voor f 2000 onderhands van Adrianus Booij en wordt er 1790-5-3 mee beleend.

13: Van Leur (1818-1943)

1818-11-28 Jacob [van] Leur koopt van Anna Maria van Goudoever, wed. IJsbrand de Kock, c.s. voor f 4500 de hofstede De Noord *[sic]* met 4,5 morgen onder Wijk bij Duurstede en 4,5 morgen onder Nederlangbroek, bestaande uit een boerenwoning, bergen en schuur. De acte zegt dat Jacob niet kan schrijven. Wellicht een reden waarom niet alleen zijn naam maar ook de naam van de hofstede niet helemaal kloppen. Ter betaling sluit hij bij de familie De Kock een hypotheek af van f 4000.

14: Van Rijn (1943-heden)

De familie Van Rijn, van de Grote Maat, koopt in 1943 Noortwijck, met ruim 4 ha onder Wijk bij Duurstede en ruim 4 ha onder Langbroek, uit de nalatenschap van de eind 1940 overleden Hendricus van Leur. Sedert begin 1992 is Adrianus Hermanus Maria van Rijn (geb. 1955) de eigenaar.

Gebruikers (1533-heden)

Dikwijls is van land wel voor een groot aantal eeuwen te achterhalen wie de eigenaar is geweest maar niet, in het geval de eigenaar het land zelf niet bewerkte, wie de gebruiker, de pachter was. Noortwijck is gelukkig een uitzondering. (De hofstede) Noortwijck werd aangeslagen voor het onderhoud van een deel van de Noordelijke Lekdijk en wel voor slag nummer 183 in het eerste kwartier én voor slag nummer 8 in het tweede kwartier. Het voormalige Hoogheemraadschap Lekdijk Bovendams hield in zogenaamde dijkmetingboeken per slag bij welk land daarvoor 'dijkplichtig' was, wie de eigenaar van dat land was en dikwijls tevens wie de gebruiker. Die boeken werden vanaf 1523 in de regel per tien jaar opgesteld en dat gebeurde tot diep in de negentiende eeuw. Voor slag nummer 183 in het eerste kwartier was 8 morgen in Nederlangbroek dijkplichtig: dit is Noortwijck zelf. Voor slag nummer 8 in het tweede kwartier was 1,5 hoeve, dus 24 morgen, in de Melkweg dijkplichtig.[18] Het zijn verschillende stukken land met doorgaans dezelfde gebruikers, maar niet altijd. Omdat het me hier om Noortwijck zelf gaat, beperk ik me tot genoemde 8 morgen. Zeker voor de beginperiode vormen de dijkmetingboeken de belangrijkste bron maar daar komen in de loop van de tijd bij de voor de notaris opgemaakte pachtcontracten. In een aantal gevallen is de eigenaar tevens de gebruiker:[19]

1533 Aelbert Dircsxz. genoemd als gebruiker van Noortwijck.

1544-1562 Reyer Hermansz. genoemd als gebruiker.

1572-1582 Joost Reyersz., waarschijnlijk een zoon van Reyer Hermansz., genoemd als gebruiker.

1592 Jan Jansz. van Velpen genoemd als gebruiker.

1602-1632 Peter Cornelisz. tot Cothen genoemd als gebruiker.

Van Bemmel (<1642-1743)

1642-1665 Adriaen Cornelisz. van Bemmel in ieder geval tot en met 1662 expliciet genoemd als gebruiker. Hij is hoogst waarschijnlijk in 1665 overleden. Medio 1666 verkoopt zijn dochter, als mede-erfgenaam,

voor een onbekend bedrag aan Johan van Braeckel als eigenaar van Noortwijck, twee bergen, bakhuis en schaapschuur die Adriaen van Bemmel 'in sijn leven verstaende ende getimmert hadde op de hofstede Noortwijck'. Een mooie illustratie van hetgeen eerder is opgemerkt namelijk dat houten gebouwen indertijd niet als onroerend maar als roerend goed werden beschouwd. Voor het overige weten we dat bij Adriaen is ingebroken door Dirck Stevens alias De Gossier, geboren van Buren, die begin 1652 verklaart aldaar in de vorige winter te hebben meegenomen een grote pot met boter, vier broden en een 'huisbak' vlees.

1666-1702 Joost Aelbertsz. van Bemmel huurt Noortwijck in maart 1666. Hij koopt het in 1699. Van hem is bekend dat hij zeer waarschijnlijk begin 1702 is overleden. Voordat hij Noortwijck zelf kocht, had hij soms moeite met het betalen van de pacht. Daartoe verkoopt hij in 1689 aan zijn pachtvrouw Maria van Sassere, douariere De Brackel tot Carmesteijn:

- een Franse merrie van omtrent vijf jaar voor f 30 en vijf merries met nog een ruin alles van 'swart haar' voor f 150;
- vijf melkkoeien voor f 100 plus twee hokkelingen voor f 14;
- vier kalveren voor f 4 alsmede twee zeugen met tien biggen voor f 10;
- veertig schapen voor f 80 en twee wagens met tuig voor f 50.

Tezamen voor f 458 in mindering te brengen op de 'verschenen landpacht'. Hij mag de dieren wel zelf blijven gebruiken.

1702-1743 Aelbert Joosten van Bemmel gebruikt Noortwijck als eigenaar tot en met 1743, het jaar waarin hij sterft.

1743-1753 Onduidelijk is wie in deze periode Noortwijck heeft c.q. hebben gebruikt. Waar schijnlijk is de laatste gebruiker vóór Jan van Leur, Bastiaan van IJsendoorn geweest omdat zijn naam is doorgehaald in de huuracte van Jan van Leur uit 1754. Als hij dat is, moet dat vanaf Kerstmis 1747 zijn omdat bekend is dat hij van 1741-1747 elders in Wijk bij Duurstede een hofstede pachtte. Er zou vóór hem dus nog een andere pachter van Noortwijck moeten zijn geweest.

Van Leur (1754-1943)

1754-1943 Per 1 januari 1754 verhuren de weduwe IJsbrand George Bruyn en Dirk Bruyn Noortwijck aan Jan [Janssen] van Leur. Hij is de eerste van die familie op Noortwijck. Zijn zoon Jacob koopt het in 1818. Jan van Leur huurt voor zes jaar een huis en schuur benevens de boomvruchten en weide uit de boomgaard van de hofstede Noortwijck alsmede nog een stuk weiland groot circa zes morgen achter de boomgaard. De pacht is f 130 per jaar plus een toepacht van zes jonge hoenders per jaar. Jan Janssen van Leur huwt op 30 april 1754 RK te Werkhoven met Geertruij Wammes. Bij de doop van hun kinderen staat opgetekend 'van Cothen'. Bij één doop (1759-6-5) staat 'Noortwijck'. Opvallend is dat bij verlenging van de huur in 1765 en in 1773 staat dat hij 'van Cothen' is. Ik neem echter niet aan dat de familie ergens in Cothen woonde maar op Noortwijck zelf. Dat laatste lijkt me het meest waarschijnlijk. Misschien speelde ook hier de al gesignaleerde verwarrende locatie parten. De huur wordt opnieuw verlengd in 1779 en - aan zijn weduwe - in 1788.
Dat het niet altijd koek en ei was in huize Noortwijck, moge het volgende illustreren. In 1795 maken Geertrui Wammes, weduwe

van Jan van Leur, Jacobus van Leur en Willemijntje van Leur, huisvrouw van Teunis de Kruif, afspraken. Geertrui Wammes, thans wonende bij Jacobus van Leur, en die anderen kunnen 'niet langer convenieeren de deeze tezaamen wooning te continueeren bij onderteekening deeser in kragte van het regt aan haar bij acte voor den 26 april 1789 [verleend] ..'. Zij zal 'van nu af aan en haar leeven lang geduurende zal zijn en blijven inwoonen bij de derde [Willemijntje] en de vierde onderteekende [Teunis de Kruijf] en deeze welke haar van kost en drank, huisvesting en oppassing zoo in ziekte als in gezondheid zulle voorzien in alle achting en eerbied bewijzen die kinderen aan hunne moeder schuldig zijn ...'.

Van Rijn (1943-heden)

1943-heden De familie Van Rijn is eigenaar-gebruiker van Noortwijck.

Heden ten dage is al het land van Noortwijck in gebruik als weiland. Vroeger was dat niet zo. Het deel tussen de Hoofdwetering en de Landscheidingsweg was in gebruik als akkerland en het deel aan de andere kant van de Hoofdwetering richting Nederlangbroek diende als weiland. Die verdeling blijkt uit de acten van verkoop en verhuur. Soms werden de producten van het akkerland openbaar verkocht. Zo ook in 1808 wanneer eigenaar De Kock 'zeer goede weit' verkoopt die 'te velde zijn gebracht' door zijn pachter Jacob van Leur[20].

Speurtocht geslacht Van Noortwijck

Mijn speurtocht naar Noortwijck werd gaandeweg ook een speurtocht naar het gelijknamige geslacht. Al spoedig in die tocht werd me duidelijk dat het ging om een tak van het geslacht Van Westrenen uit Amersfoort. Ik ging daarvoor allereerst naar de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag op zoek naar het aloude standaardwerk over Amersfoort van Abraham van Bemmel uit 1760. Het bevat veel gegevens over Van Westrenen en over Van Noortwijck. Eenmaal noemt Van Bemmel een Frans van Westrenen van Noortwijck (1543)[21]. Voldoende dus voor een bezoek aan het gemeente-archief van Amersfoort waar helaas niks relevants in de kaartenbakken te vinden was. Gelukkig wees de archivaris me op een driedelige getypte doctoraalscriptie uit 1968 van J.G. Smit over de stadsregering van Amersfoort in de 16de eeuw. De index ervan bevat een aantal Van Noortwijck vermeldingen. Pech. Ze verwijzen naar het tweede deel van de scriptie dat alleen mag worden ingezien na toestemming van de auteur...[22]. De archivaris maakte me verder opmerkzaam op het familie-archief Van Westrenen in het toenmalige Rijksarchief Utrecht. Aldaar zag ik in de inleiding op de betreffende inventaris een voetnoot met verwijzing naar een handschrift van Calkoen (1928) over deze familie in de bibliotheek van het toenmalige Gemeente-archief Utrecht onder nr. 3115-5. De studiezaalmedewerker zegt 'dat kan geen nummer van ons zijn' - ik hou aan en zeg 'wellicht is er ooit van nummering veranderd'. Hij gaat informeren en ja hoor, er is in het verleden omgenummerd. Gelukkig is er een concordantie en na enige tijd krijg ik het handschrift voor me. Er blijken allerlei geslachten Van Westrenen te zijn, onder meer Van Westrenen van Sterkenburg en Van Westrenen van Driebergen. Ik kijk in de index, nergens een Van Noortwijck. Jammer, ik blader teleurgesteld in het handschrift. Het telt het eind een aantal lege pagina's plus daarna nog een pagina over ... Van Westrenen van Noortwijck[23]!
Het handschrift brengt me op de idee ook eens bij het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG) in Den Haag te gaan zoeken. Het CBG blijkt vijf dossiers uit verschillende collecties van genealogen te bezitten met informatie over het geslacht Van Westrenen. De eerste vier dossiers bevatten niets van wat ik zoek. Het vijfde dossier - onderdeel van de Collectie Polvliet - bevat een schriftje met handgeschreven aantekeningen met achterin onder de kop diversen: 'Rekeningen met [betrekking tot] het Steenhuis te Noordwyck by Wyck'[24]. In dit dossier wordt verwezen naar een mededeling van Wittert van Hoogland in *De Nederlandsche Leeuw*, jaargang XXVII, pagina 119. Opnieuw naar de Koninklijke Bibliotheek voor dat nummer. Niks te vinden. Ik zoek in aanpalende jaargan-

gen op Wittert van Hoogland, en ja hoor niet pagina 119 van jaargang XXVII (1909) maar van jaargang XXVIII (1910) bevat van zijn hand een mededeling over Noortwijck... Inmiddels heb ik het adres van de heer Smit achterhaald en hem een brief gestuurd. Enige maanden later ontvang ik antwoord. Het gebruik van het tweede deel van zijn scriptie is toegestaan. Dat is echter niet meer nodig omdat Smit zo goed was zelf een stamreeks van de Van Westrenen van Noortwijcks bij te voegen. Veel gegevens komen me bekend voor omdat ook hij blijkbaar de betreffende aantekeningen in de collectie Booth in Utrecht heeft gezien.[25]

Fragment-genealogie (Van Westrenen) Van Noortwijck

In het navolgende ga ik uit van de stamreeks van Smit welke ik aanvul. Daaruit wordt duidelijk dat we te maken hebben met een regentenfamilie uit Amersfoort met bezittingen aldaar (oa. het goed De Weeteringh) en in het Kromme-Rijngebied. Een deel van die familie gaat zich noemen naar de bezitting Noortwijck en komt uiteindelijk in de stad Utrecht terecht waar men zich alleen nog Van Noortwijck noemt. Veel mannelijke leden zijn meester in de rechten, notaris en/of rentmeester:

I *Peter van Westrenen,* genoemd 1440 te Amersfoort, overleden 1469, x NN:
1 Meeus van Westrenen. Volgt II.

II *Meus van Westrenen Pietersz.,* genoemd 1467-1479 te Amersfoort, x Aleyd Claes Meusz.dr:
1 Lambert (van Westrenen) van Noort wijck. Volgt III.

III *Lambert (van Westrenen) van Noortwijck,* genoemd 1489-1538 te Amersfoort (1534: schepen, 1538: burgemeester), wordt na 1489 in de regel alleen Lambert van Noortwijck genoemd, is behalve met Noortwijck ook beleend met goederen te Dwarsdijk, x Bate van Dompselaer:
1 *Mr. Peter van Noortwijck,* student te Leuven 1510, priester, nog genoemd in 1540 te Amersfoort, idem in 1541 bij belening van 2m op de Maat te Cothen[26].
2 *Frans (van Westrenen) van Noortwijck,* volgt IV.
3 *Sophia (Feuse) van Noortwijck,* ge noemd 1551-1571, x Johan van Droef felaer.
4 *Margaritha Lambert van Westrenen van Noortwijcksdr,* genoemd 1580.

IV *Frans (van Westrenen) van Noortwijck,* student Leuven 1523, Amersfoort (1537-1558: schepen, kameraar, 'raad'), woont 1579 te Utrecht, overleden 1580/1581, naast Noortwijck in 1554-1-9 na opdracht door Joris de Witte beleend met een halve hoeve te Nederlangbroek en doet dezelfde dag opdracht ten behoeve van Helmert Jansz.[27], x Wendelmoet Ruysch:
1 *Geertruyd van Noortwijck,* genoemd 1560-1567 bij leen te Leusden[28], over leden 1577/1578;
2 *Beatris van Noortwijck,* overleden voor 1578-1-16.
3 Heeft een buitenechtelijke zoon Jan (Franssen) van Noortwijck, volgt V.

V *Jan (Franssen) van Noortwijck,* genoemd 1581-1625 bij leen te Leusden[29], 1607 zijdelaken koper te Utrecht, woonde aldaar in de Snippenvlucht, overleden 1624 te Utrecht (Domkerk), x 1e Anneken Willem de Langedr., x 2e Reyrtgen Henrick van Rhijnsdr., x 3e te Amersfoort Wendelmoet Geraert Both van den Eemsdr.[30]:
Uit het eerste huwelijk:
1 *Lambert van Noortwijck.*
2 *Ailtgen van Noortwijck.*
Uit het derde huwelijk:
3 *Mr. Frans (Franchois) van Noortwijck,* student Leiden, geb. Utrecht ca. 1592, advocaat van het hof van Utrecht, kanunnik van St. Pieter te Utrecht, heemraad van het Hoogheemraadschap Lekdijk Bovendams, overleden 1638 te Utrecht (Domkerk), x 1e Angelica Arminius, 2e te Utrecht Maria Proeys van Fockenberch[31].

Losse vermeldingen

In de loop van mijn onderzoek ben ik in het gebied nog ruim tien andere Van Noortwijcks tegen gekomen die niet direct in de gegeven stamreeks zijn te plaatsen maar daar, gelet op het beroep 'notaris', wel in zullen horen. Ongetwijfeld bieden de DTB-registers van met name de stad Utrecht daartoe voor anderen al-

lerlei aanknopingspunten. Die heb ik zelf niet bezien. De vermeldingen zijn in chronologische volgorde geplaatst:

1 *Johannes van Noortwijck (1487-1489)*[32]
Is in 1487 cureit te Ouderschie en vicaris ten Dom; wordt in 1487/1488 'magistrum'genoemd en in 1489 is sprake van 'meyster Peter van Noirtwijck, doctoer in medicinen'.

2 *Geryt van Noirtwijck (1497)*[33]
Alsdan genoemd te Utrecht.

3 *Marie Jansdr. van Noortwijck (1553)*[34]
Alsdan vermeld te Utrecht samen met haar man Jan van Hemert in verband met scheiding van goederen.

4 *Hendrick van Noortwijck (<1559)*[35]
Zijn weduwe wordt alsdan genoemd als eigenaar van 2 morgen te Nederlangbroek welke leenroerig zijn aan het huis Zuylenburg, is meester in de rechten.

5 *Johannes van Noortwijck (1656-<1691)*[36]
Geboren Utrecht 1656, overleden voor 1691, gehuwd met Duijffgse van Nesse, notaris te Utrecht, pander van het Hof van Utrecht.

6 *Willem van Noortwijck (1673-1691)*[37]
Geboren te Utrecht, notaris aldaar en zou zijn gehuwd met Sara Ribbius.

7-8 *Everhard van Noortwijck (1688-1731?)*[38]
Geboren te Utrecht, notaris aldaar, gehuwd met NN, heeft in ieder geval een dochter genaamd Geertruijd.

9 *Johan van Noortwijck (1714-1737/1738)*[39]
Geboren te Utrecht, zou zijn gehuwd met Neeltje Willems, meester in de rechten, rentmeester.

10 *Arnold van Noortwijck (1715-1754)*[40]
Geboren te Utrecht, notaris te Utrecht, rentmeester van onder meer de St. Stevensabdij aldaar.

Zijn er nu nog afstammelingen van de hier bedoelde Van Noortwijcks in de provincie Utrecht? Wellicht. Uit de gegevens van de in 1947 gehouden volksstelling blijken er daar toen[41]:

- tien personen 'Van Noortwijk' te heten waarvan één in de stad Utrecht, zeven in Bunschoten, één in Driebergen-Rijsenburg en één in Woudenberg;
- drie personen met de achternaam 'Van Noordwijk' te zijn waarvan één in Driebergen- Rijsenburg en twee in Zeist.

Zoekend via Internet in de telefoongids van KPN Telecom (2000-9-18) leverde voor het Kromme-Rijngebied vier vermeldingen van de naam 'Van Noortwijk' op waarvan één in Driebergen-Rijsenburg, één in de stad Utrecht en twee in Zeist (plus drie in Bunschoten). De naam 'Van Noordwijk' gaf één vermelding namelijk in de stad Utrecht. De naam met de schrijfwijze 'Van Noortwijck' kwam zowel in 1947 als in 2000 in het zoekgebied niet voor.

Tot slot

Vergeten was de woontoren Noortwijck in allerlei opzichten. Ooit was het een 'van outs vermaerde' hofstede. Ooit stond het te boek als steenhuis en ooit noemde de Amersfoortse regentenfamilie Van Westrenen zich er naar. Wellicht zijn er ook nu nog 'Van Noortwijcks'. Van de fysieke kant van Noortwijck resteert heden ten dage alleen nog een schuur, enkele lei-bomen, de contouren van een gracht en waarschijnlijk funderingsresten van zowel het steenhuis als van de hofstede. Het terrein is tot nu toe niet opgenomen als archeologisch terrein in de lijst van de archeologische monumenten in de provincie Utrecht. Nu Noortwijck aan de vergetelheid is onttrokken, hoop ik dat dit spoedig wel gebeurt.

Dr A.A.B. van Bemmel is sociaal geograaf, woonachtig in Wijk bij Duurstede en werkzaam in Den Haag als senior adviseur bij de Vereniging van Hogescholen, de HBO-raad. Zijn historisch onderzoek richt zich vooral op Cothen en het Kromme-Rijngebied.

Noten:

Tenzij anders aangegeven is de archiefbewaarplaats Het Utrechts Archief (HUA) te Utrecht.
NA: Notarieel Archief.
SAKRUH: Streekarchivariaat Kromme-Rijngebied - Utrechtse Heuvelrug te Wijk bij Duurstede.
SAR: Streekarchief Rijnstreek te Woerden.

1. C. Dekker, *Het Kromme Rijngebied in de middeleeuwen. Een institutioneel-geografische studie.* Stichtse Historische Reeks, 9. Zupthen, 1983, 188, 277; B. Olde Meierink e.a. (red.), *Kastelen en ridderhofsteden in Utrecht.* Utrecht, 1995, 543.

2. Albert Jansse van Noordwijk (geboren 1921-2-22, overleden 1973-12-25, NH-begraven te Cothen, gewoond hebbend aldaar) en Johanna W.C. Ter Haar (geboren 1924-11-13, overleden 1973-5-25). NB: 1973-1-23 M.W.A. Jansse van Noordwijk te Bunnik benoemd tot adjunct-commies te WbD (SAKRUH: Gemeente WbD, 1971-1980, 28) en 1975-6-16 ontslagaanvrage mr. M.W.A. Jansse van Noordwijk (SAKRUH: Gemeente WbD, 1971-1980, 29).
3. Voor 'Heemstede' en 'Bergestein' zie E.B.F.F. Wittert van Hoogland, *Bijdragen tot de geschiedenis der Utrechtse Ridderhofsteden en Heerlijkheden.* 2 Dln. Den Haag, 1909, 219 resp. 1912, 109; 'Hardenbroek': 1607-9-12. In: *Genealogisch en Heraldische Bladen,* 1 (1906), 249.
4. Voor ontginning zie A.A.B. van Bemmel, De ontginning van Langbroek: Van wildernis naar cultuurlandschap. In: *Het Kromme-Rijngebied,* 33 (1999-1), 2-20.
5. Ik ben in het bezit van twee qua beeltenis identieke ansichtkaarten uit circa 1900 van het Ambachtspad in Cothen met zicht op de NH-kerk. De ene heeft het merkwaardige opschrift 'Nordwijk. Groeten uit Cothen' en de andere alleen 'Groeten uit Cothen'.
Circa 1380 Bisschoppen, 109-b, fol. 12v; 1322-6-10: J.W. Berkelbach van der Sprenkel, *Regesten van oorkonden betreffende de bisschoppen van Utrecht uit de jaren 1301-140.* Utrecht, 1937, 206; 1326-1-22: S. Muller, *Het oudste cartularium van het Sticht Utrecht.* Den Haag, 1892, 250. Wellicht duidt de naam Megtildis de Nortwik toch op Noordwijk in Zuidholland omdat er ook al in die tijd verbindingen zijn tussen die regio en Utrecht. Immers in 1292 schenkt vrouwe Olent, moeder van Johan van Nortic [=Noordwijk] een rente uit een land onder Rijswijk bij Den Haag aan de commandeurs van het Duitse Huis te Utrecht en te Leiden (Archief Duitse Orde Balije van Utrecht, 1200-1811, 408). Wittert van Hoogland (1912, 346) vermeldt een Peter Utenham, heer van Den Ham te Vleuten, genoemd 1375, overleden 1392, tweemaal gehuwd en de eerste maal met een Van Noordwijck; Kaart: Topografische Dienst te Emmen, 1:25.000, blad 487 (WbD), verkend 1869, uitgegeven 1871.
1832-9-1: Procesverbaal grensbepaling (SAKRUH: Gemeente WbD, 1811-1851, 40); 1803-3-12: De Kleine Maat (SAKRUH: Dorpsgerechten, 1569).
6. C. Dekker, De gebroeders Willem, Gerrit en Gijsbert van Zijl, domkanunniken te Utrecht in de tweede helft van de 14e eeuw. In: *Jaarboek Oud-Utrecht 1981,* 1981, 61-84.
7. E.A. Canneman, *Kastelen aan de Langbroekerwetering.* Alphen aan den Rijn, 1989; P.S.A. de Wit, Woontorens in Zuidoost Utrecht. In: Tussen Rijn en Lek, 22 (1988-1), 8-31.
8. SAKRUH: Gemeente Langbroek, 1811-1949, 490.
9. HUA: Kaarten Provinciaal Bestuur, 1346 (oud)/261-4 (nieuw); HUA: Provinciaal Bestuur, 1612 (GS-vergadering 1884-10-9, nrs. 56A/B).
10. De Topografische Dienst te Emmen bezit een luchtfoto uit medio 1936 van het gebied (minuut blad 487, jaar 1936, nr. 53) waarop de gracht al verdwenen is; Suggestie fietspad: Lynden van Sandenburg, 283, 'amicebriefje' van 1931-1-4; Luchtfoto 1945: Speciale Collecties Bibliotheek UR Wageningen, RAF 28-IV-3 (no. 3087).
11. Circa 1380 Bisschoppen, 109-b, fol. 12v; 1408-5-1 Bisschoppen, 110-1, fol. 16v; 1448-3-18 Bisschoppen, 110-1, fol. 19; 1636-2-24 en 3-18 Staten van Utrecht, 264-41; 1661-1-15 SAKRUH: NA, 2497, not. J. van Sandick (met dank aan K. van Schaik); 1665-12-11 SAKRUH: NA, 2498, not. J. van Sandick; 1666-3-8 SAKRUH: NA, 2498, not. J. van Sandick (met dank aan K. van Schaik); 1670 SAR: Gemene Land van WbD, 9, lias 1672-1674; 1689-10-12 Leenhof, 138; 1699-1-18 SAKRUH: NA, 2506, not. N. Keppel; 1743-4-28 NA, U210a001, no. 2, not. D. van Vianen; 1754-1-20 SAKRUH: NA, 2539, no. 26, not. J. Teschemaker; 1765-4-26 SAKRUH: NA, 2557, no. 109, not. A. Wtenweerde; 1675-11-20 SAKRUH: NA, 2557, no. 135, not. A. Wtenweerde; 1788-7-30 SAKRUH: NA, 2570, no. 25, not. L. van Schaik.
12. 1722-5-17: NA, U110a011, no. 149, not. H. van Hees.
13. 1630-5-1: DOM, 1842. Voor afdruk gehele kaart zie het maart 1999 (p. 15) nummer van dit tijdschrift.
14. 1912-3-29: SAKRUH, Gemeente Langbroek, 1811-1949, 796; 1912-3-21: SAKRUH, Gemeente WbD, 1852-1970, bouwvergunningen, 74.
15. De Topografische Dienst te Emmen bezit een luchtfoto van het gebied, gemaakt 7-4-1974 tbv. blad 39(B) van de 1:25.000 kaart, waarop van de boerderij alleen de schuur en enkele kleine resten te zien zijn. Op de uitgegeven versie van blad 39B van 1966 staat de boerderij nog op; op die van 1977 (verkenning 1974) niet meer.
16. Zie S. van Ginkel-Meester en M. Kooiman, *Langbroek - geschiedenis en architectuur.* Zeist, 1990.
17. - J.C. Kort, Repertorium op de lenen van de hofstede Zuilenburg, 1397-1670. In: *De Nederlandsche Leeuw,* 2000 (117), k. 67-74 gebaseerd op Broekhuizen, ongeïnventariseerd, fotocopie leenregister Zuilenburg.
- Ca. 1380 Bisschoppen, 109-b, fol. 12v; 1408-5-1Bisschoppen, 110-1 fol. 16v, fol. 15; 14(30)-3-13 Bisschoppen, 110-1, fol. 15, fol. 14; 1448-3-18 Bisschoppen, 110-1, fol. 19; 1459-12-18 Bisschoppen, 276, fol. 28v-29; 1460-1-28 Bisschoppen, 276, fol. 29; 1469-7-15 Bisschoppen, 276, fol. 49; 1489-7-11 Bisschoppen, 276, fol. 82; 1497-9-25 Bisschoppen, 279, fol. 21v; 1518-3-15 Bisschoppen, 282, fol. 10; 1525-6-23 Bisschoppen, 285, fol. 8v-9; 1529-7-19 Leenhof, 133, fol. 15; 1541-6-19 Leenhof, 133, fol. 42v-43v; 1553-2-21 Leenhof, 133, fol. 66; 1581-2-17 Leenhof, 134, fol. 94v-100v-102; 1605-3-2 Leenhof, 136, fol. 254v-256; 1622-5-21 Leenhof, 137, fol. 15-17; 1624-10-12 Leenhof, 137, fol. 29-31v-33; Koop 1624-10-13 SAKRUH: NA, 2492, not. P. Bosch, fol. 255; 1632-1-3 Hof van Utrecht, 230-14;

Hij overlijdt 1632-4-30 volgens een nu niet meer aanwezig grafschrift (P.C. Bloys van Treslong Prins, *Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de provincie Utrecht.* Utrecht, 1919, 289); 1642-7-18 Leenhof, 137, fol. 151v-154; 1677-10-10 Leenhof, 138, fol. 80; 168(?)6-10-8 + 1648 Leenhof, 138, fol. 83; 1689-10-12 Leenhof, 138, fol. 195v; Koop 1699-1-18 SAKRUH: NA, 2506, not. N. Keppel plus 1699-3-1: Financiële Instellingen, 2506; 1699-9-16 Leenhof, 138, fol. 283; Lening 1699-1712 Broekhuizen, ongeïnventariseerd, fotocopie leenregister Zuilenburg, p. 283 plus SAKRUH: Stadsgerecht WbD, 56, 1701-1-18; 1704-7-5 Leenhof, 139, fol. 40; 1744-8-8 Leenhof, 140, fol. 235; 1743-4-28 NA, U210a001, no. 2, not. D. van Vianen; 1744-8-8 Leenhof, 140, fol. 240; 1765-4-26 SAKRUH: NA, 2557, no. 109, not. A. Wtenweerde; 1788-9-25 Leenhof, 144, fol. 687; 1786-12-19 Leenhof, 144, fol. 690v; 1788-7-30 SAKRUH: NA, 2570, no. 25, not. L. van Schaik; 1789-3-2 Leenhof, 145, fol. 24; 1790-2-19 Leenhof, 145, fol. 73; 1790-5-3 Leenhof, 145, fol. 73; 1818-11-28 NA, U272c058, no. 282, not. N.W. Buddingh; Hypotheek 1818-12-10 Hypotheekbewaarders Utrecht en Amersfoort, 400, no. 88.

18. Zie bijvoorbeeld SAKRUH: NA, 2557, no. 109, not. A. Wtenweerde, 1765-4-26. Het eerste kwartier heeft betrekking op de dijk tussen Amerongen en de grens van Wijk bij Duurstede met de tegenwoordige gemeente Houten. Daar begint slag nr. 1 van het tweede kwartier. Slag nr. 183 van het eerste kwartier ligt net over de grens tussen Amerongen en Wijk bij Duurstede; het is het eerste slag in Wijk bij Duurstede.
19. 1533 SAR: Lekdijk Bovendams, 1319; 1544-1562 SAR: Lekdijk Bovendams, 1320-1322; 1572-1582 SAR: Lekdijk Bovendams, 1323, 1324; 1592 SAR: Lekdijk Bovendams, 1325; 1602-1632 SAR: Lekdijk Bovendams, 1327-1329, 1333; Adriaen Cornelisz. van Bemmel genoemd 1642, 1662 in SAR: Lekdijk Bovendams, 1336, 1337; Hij is in de periode 1663-1665 overleden: 1663-10-20 nog genoemd in SAKRUH: Stadsgerecht WbD, 53 terwijl in 1665-11-20 sprake is van zijn erfgenamen in SAKRUH: NA, 2498, not. J. van Sandick; Verkoop 1666-8-15 SAKRUH: Stadsgerecht WbD, 53; Inbraak 1652-4-7 SAKRUH: Stadsgerecht WbD, 1; Huur 1666-3-8 SAKRUH: NA, 2498, not. J. van Sandick; Joost Aelbertsz. van Bemmel nog genoemd 1701-12-21 NA: U139a001, no. 31, not. J. van den Doorslagh terwijl hij 1702-2-6 'zaliger' heet DOM, 1413-21, no. 9/10; Pachtschuld 1689-3-21 SAKRUH: NA, 2503, not. J. van Sandick; zie ook 1689-9-24 SAKRUH: Stadsgerecht WbD, 28; Aelbert Joosten van Bemmel nog genoemd 1743-1-9 SAR: Waterschappen WbD, 120 terwijl zijn zuster Noortwijck 1743-4-28 verkoopt; 1742-8-19 Martinus Hoesen heeft verhuurt aan Bastiaan van IJsendoorn een gedeelte van de hofstede en huis Den Halven Steenweerd, nu Aalsweerd genaamd, [te WbD] voor 6 jaar ingaande met kerstmis 1741 (SAKRUH: NA, 2536, not. H. de Graaff); 1754-1-1 SAKRUH: NA, nr. 2539, no. 26, not. J. Teschemaker; Huur 1765 SAKRUH: NA, 2557, no. 135, no. 136, not. A. Wtenweerde; Huur 1773 SAKRUH: NA, 2562, no. 71, not. N. van Ossenberch; Huur 1779 SAKRUH: NA, 2563, no. 90, not. N. van Ossenberch; Huur 1788 SAKRUH: NA, 2568, no. 21, not. L. van Schaik; 1795-7-? Financiële Instellingen, 2508.
20. Aankondiging openbare verkoop 1808-7-27 (SAKRUH: Stadsgerecht WbD, 127).
21. A. van Bemmel, *Beschryving der stad Amersfoort.* Utrecht, 1760, 582.
22. J.G. Smit, *De samenstelling van de stadsregering van Amersfoort 1570-1590.* Doctoraal scriptie Rijksuniversiteit Utrecht, 1968.
23. G.G. Calkoen, *„Van Westreenen" als familienaam. Genealogische behandeling van twee vooral te Utrecht, deels ook te Amersfoort, zeer lang bekende geslachten benevens voorkomende naamdragers, zonder onderling bekend verband, tusschen circa 1550 en 1800 te Utrecht. Met behulp van Utrechtsche en Amersfoortsche archiefbescheiden opgemaakt.* Handschrift bibliotheek HUA, 1928, 67.
24. CBG: Collectie C.J. Polvliet (circa 1915?), Dossier Van Westrenen, pp. 65-66.
25. Brief J.G. Smit van 13 oktober 1997; HUA: HS 390-2, p. 1270.
26. J.C. Kort, Repertorium op de lenen van de hofstede Zuilenburg, 1397-1670. In: *De Nederlandsche Leeuw,* 117 (2000), kk. 67-74.
27. J. Maris, Repertorium op de Stichtse leenprotocollen uit het landsheerlijke tijdvak. I. Den Haag, 1956, 500.
28. J.C. Kort, Repertorium op de lenen van de hofstede Lokhorst. In: De Nederlandsche Leeuw, 112 (1995), k. 207.
29. Zie noot 28.
30. Calkoen, 1928; GAU: NA, U003a016, fol. 106v-107v, 1605-3-27 plus U003a017, fol. 111- 114, 1607-5-1 en U006b012, 1615-1-5.
31. Frans (Franchois) van Noortwijck:
    - verkrijgt 1624-7-14 octrooi om te testeren (Hof van Utrecht, 230-10);
    - geeft in 1625 het kapittel van St.Pieter een jaarlijkse losrente van 20 carolus-guldens (St. Pieter, 745);
    - is van 1630 tot en met 1633 als kanunnik van St. Pieter, heemraad van het Hoogheemraadschap Lekdijk Bovendams (M. van Vliet, *Het hoogheemraadschap van de Lekdijk Bovendams.* Assen, 1961, 644);
    - wordt in 1633 genoemd als in erfpacht hebbend een stuk land buiten Amersfoort dat gedeeld bezit is van de eigenaar van het goed Lockhorst en de S.Paulusabdij te Utrecht (Huis Lockhorst, 17a);
    - doet in 1633-1634 rekest aan de Staten van Utrecht betreffende de verbetering van de toegang tot zijn land De Weteringmaat en het daaraan grenzende moerasland tot aan de Heiligenbergweg te Leusden (Van Hardenbroek, 1708-6);

- is in 1635 verwikkeld in een procedure voor de stad Utrecht ingevolge de eisen van jhr. Aelbert Proeys cs., erfgenamen van jkvr. Christina Proeys (Stadsarchief Utrecht, II, 2886);
- in 1640 protesteert Adam van Lockhorst van De Lier tegen zijn weduwe betreffende de verkoop van een bos bij de Heiligenbergerbeek (Van Hardenbroek, 1708-8).

32. Johannes van Noortwijck: 1487 (DOM, 510); 1487/1488 *(Bronnen tot de bouwgeschiedenis van den dom te Utrecht,* Den Haag: 2de deel, 2de stuk, 244); 1489 (Register Buurspraak boek stad Utrecht 1449-1500).
33. Register Buurspraakboek stad Utrecht 1449-1500.
34. Stadsarchief Utrecht, I, 692A.
35. Van Lynden van Lunenburg, 235, fol. 135-136.
36. Johan van Noortwijck:
    - treedt in de periode 1652-1654 vaak op als getuige bij het tekenen van acten (DOM, 1413-16);
    - koopt 1657-6-11 voor f 1850 het panderschap van het Hof van Utrecht wat hij is tot 1663- 7-3 maar wellicht ook nog tot en met 1672 (Hof van Utrecht, 288 en 290-11);
    - wordt vanaf 1664-3-17 genoemd in de resoluties van de Staten van Utrecht (Staten van Utrecht, 246-1: index);
    - verhuurt 1665-3-22 een uiterwaard onder Wijk van 11m aan Dirck Dircx van Vijffhuijsen (SAKRUH: NA, 2498, not. J. v. Sandick);
    - op 1690-11-21 is sprake van een losrente van f 800 aan de geërfden en landgenoten resorterende onder de Kromme Rijn en de Langbroekerwetering, van juffrouw Duijffgse van Nesse, wed. van Johan van Noortwijck. "Is volgens verklaring van Geertruijd van Noortwijck, dochter van zaliger mr. Everard van Noortwijck, 1719-2-25 afgelost door haar oom Drakenborch, kameraar van de Kromme Rijn" (Financiële Instellingen, 2643).
37. Willem van Noortwijck:
    - genoemd 1673-8-5 (Staten van Utrecht, 246-1: index)
    - 1690: gewisselde stukken tussen hem, eiser, en Nicolaes van Eijck, gedaagde, betreffende de eis tot interdictie om de eisen met woorden of daden te beledigen (Stadsarchief Utrecht, II, 2686);
    - wordt 1691 beëdigd als notaris (Inventaris notariële archieven, p. 585).
38. Everard van Noortwijck:
    - van 1688-7-24 t/m 1731-11-7 genoemd in resoluties Staten van Utrecht (Staten van Utrecht, 246-1: index);
    - 1692 beëdigd als notaris (Inventaris notariële archieven, p. 585);
    - op 1692-5-7 en andere keren is bij de bijeenkomst van de geërfden van Werkhoven aanwezig de rentmeester Noortwijck (DOM, 3968);
    - als notaris ook genoemd in 1695 (Inventaris Huis Noordborch te Harmelen, p. 199);
    - hij tekent 1697 uit naam van het Domkapittel de schouwbrief van de Opbroeksche en Lubbersloot-sche Wetering onder Werkhoven (C.W. Moorrees, P.J. Vermeulen, *Vervolg van mr. Johan van de Waters Groot Placcaatboek 's Lands van Utrecht van den vroegsten tijd af tot het jaar 1810.* Utrecht, 1856-1860, deel 2, 248);
    - 1700-5-14 genoemd als rentmeester van Domeinen te Utrecht (SAKRUH: NA, 2437, not. J. van Reumst, p. 439);
    - 1737-6-21 de collaterale erfgenamen van Gerrit Backen hebben aangebracht tbv. de 20ste penning een vierde part in een obligatie van f 1052 ten laste van de provincie belijd bij mr. Everhard van Noordwijk dd. 28-3-1715 (Financiële Instellingen, 2424, fol. 82v);
    - bij een losrenteakte van 1690-11-21 is later aan toegevoegd: "Is volgens verklaring van Geertruijd van Noortwijck, dochter van zaliger mr. Everard van Noortwijck, 25-2-1719 afgelost door haar oom Drakenborch, kameraar van de Kromme Rijn" (Financiële Instellingen, 2643).
39. Johan van Noortwijck:
    - wordt 1714 genoemd bij de heerlijkheid Loenen-Nieuwersluis (Inventaris Heerlijkheid Kronenburg, p. 10);
    - 1716-2-20 genoemd als rentmeester van de domeinen 's lands van Utrecht (Van de Water, 1729, deel III, 36);
    - wordt tot en met 1729-6-1 in de resoluties van de Staten van Utrecht genoemd (Staten van Utrecht, 246-1: index);
    - in de jaren 1737-1738 is sprake van de erfgenamen van Johan van Noordwijk (Huis Noordborch te Harmelen, 1).
40. Arnoldus van Noortwijck:
    - genoemd 1715, 1734 als rentmeester van de St.Stevens-abdij in Oudwijk te Utrecht (Catalogus van de archieven der kleine kapittelen en kloosters, 1905, 127, nr. 751);
    - 1716-1754 aktief als notaris te Utrecht (Inventaris notariële archieven, p. 343; Stadsarchief Utrecht, S351);
    - bij de vergaderingen van de geërfden van Zeist e.o. in de periode 1719-1747 is een aantal malen aanwezig de rentmeester Noortwijck. Uit een los stuk wordt mr. Arnold van Noortwijck genoemd als rentmeester van de heren edelen en ridderschappen (DOM, 3869);
    - in de periode 1745-1747 is bij vergaderingen van de geërfden van Odijk soms aanwezig de rentmeester Noortwijck (DOM, 3964);
    - tekent 1749-7-22 als geërfde de schouwbrief van de polder Hoogland onder Werkhoven, Atteveld onder Odijk en de Leesloot onder Houten (Moorrees en Vermeulen, deel 2, 252).
41. *Nederlands repertorium van familienamen. IV Utrecht.* Assen, 1967, 339.